

Odla egen sättlök

JONAS RINGQVIST

Att odla egen sättlök är enkelt. På en väldigt liten yta kan du odla all sättlök du behöver för självhushållet och på så sätt öka din egen självförsörjning, få kontroll över ditt eget utsäde och dessutom spara lite pengar. I den här artikeln beskriver jag hur vi gör vår sättlöksodling.

Vi odlar mer och mer eget frö i våra odlingar, både för våra egna behov och för att sälja. Det är ett fantastiskt sätt att öka graden av självförsörjning och också att sluta kretsloppen på gården. Med en egen fröodling blir odlingen mer cirkulär och på sikt kan vi också få sorter bättre anpassade till våra egna odlingsförutsättningar.

Att odla egen sättlök är en del av detta. Odlar vi eget lökfrö så kan vi förstås så i brätten på våren och plantera ut lökplantor. Det har vi gjort med framgång och fått fin, frisk och stor lök. Men att använda sättlök har fördelar. Vi behöver inte odla lökplantor som tar upp värdefull plats i växthuset på våren. Det går fortare att sätta sättlök jämfört med att sätta ut lökplantor. Ogräsrensningen blir enklare: vi kan t ex flamma mot ogräs i lökbäddarna även efter att löken har kommit upp om vi använder sättlök, och sättlöken är också tåligare vid ogräsrensning med verktyg. Det går fortare från sättning till färdig lök med sättlök. Det gör att vi dels får en tidigare skörd av färsk lök på sommaren, dels att lagringslöken mognar tidigare så att den kan skördas medan det fortfarande är större chans till bra torkväder.

Å andra sidan är det ju en del jobb med att odla egen sättlök, men egentligen inte särskilt svårt. Vi har gjort det några år nu med gott resultat och här följer en beskrivning av hur vi brukar göra.

Så löken på försommaren

Vi har odlat sättlök av olika sorter: 'Sturon', 'Stuttgarter Riesen' och rödlöken 'Red Baron' tillhör de vanligaste sorterna av sättlök i handeln. De lämpar sig bra för att odla sättlök av och det är också de vi har använt oss av.

Det är bra att välja en odlingsplats till sättlöken som är så fri från ogräs som möjligt. Fröogräs kommer väl alltid att finnas, men rotogräs bör vara så gott som obefintligt i sättlöksodlingen. Vi förbereder sedan bäddarna med en falsk såbädd så snart jorden reder sig. En falsk såbädd innebär att man förbereder bädden som om man ska så, men man sår inte. Istället låter man fröogräset gro och rensar bort det när det kommit upp. Om man gör detta tillräckligt tidigt kan man hinna rensa ett par omgångar ogräs innan det är dags att så. Efter rensningarna finns det betydligt färre ogräsfrön kvar som gror tillsammans med löken. (För mer om ogräs se artikeln Ogräsbekämpning – metoder och redskap Åter 2/18.)

Hos oss är det lagom att så sättlöken i början av juni. Vi brukar så ca 140–200 frön per meter rad och med ett radavstånd på ca 15 cm. Den övre delen av spannet är det vi har kommit fram till funkar bäst. Det är möjligt att så betydligt fler frön i ett 10 cm brett band istället för en rad, men vi väljer rader för att det är enklare att hålla efter ogräset då. Kommer ogräset upp snabbare än löken kan det vara väl värt att flamma det innan löken har tittat upp.

Sedan får löken växa till under sommaren. Enda insatsen är att vattna vid behov och hålla efter ogräset mellan raderna.

Vi odlar sättlök i rader med ca 15 cm mellan raderna och 140–200 frön/meter rad.

När löken har börjat bilda små lökar och inte längre bara är en rak stjälk är det dags att skörda löken.

Efter skörd tar vi in sättlöken och torkar den på ett torrt och luftigt ställe.

Skörd av sättlök

När lökarna har nått lagom storlek är det dags att skörda dem. Räkna med att det är någon gång i augusti om du sådde i början av juni. Sannolikt kommer det att vara en ganska stor variation i storleken på lökarna. Man vill inte att lökarna ska ha blivit för stora. De ska precis ha börjat svälla till en lökform och inte längre bara vara en stjälk, men de ska fortfarande ha grön och frisk blast när du skördar dem. De större lökarna löper större risk att gå i blom sommaren efter, så små sättlökar är eftersträvansvärt.

När du har skördat måste lökarna torka. Är det bra torkväder kan de ligga kvar i landet och torka. Annars behöver man sprida ut dem luftigt på ett torrt ställe och vända dem ofta så att de torkar så fort som möjligt. När de är helt torra är det dags att lägga undan dem i ett torrt lager inför vintern.

När det gäller lagringstemperatur finns det olika bud. Löken är en tvåårig växt, vilket betyder att den vill blomma år två. Är den skördad i ett riktigt tidigt stadium så minskar risken för detta jämfört med om den hinner bli lite större. Men även lagringstemperaturen spelar roll. Får den uppleva en svalare period inser den att det har varit vinter och risken att den går i blom år två ökar. En del menar att den ska lagras varmt för att detta inte ska ske. Vi lagrar den istället i ett utrymme som håller ca 10 grader under vintern och värmebehandlar den istället till våren.

Värmebehandling och rensning

Värmebehandling är något som den sättlök man köper har gått igenom för att hämma blomningen. Vi gör det i vår bastu som vi värmer till ca 40 grader. Där får löken spendera ca ett dygn. Efter den värmechocken ”glömmer” den bort att det har varit vinter och blomningsrisken minskar. Den här behandlingen gör också att blasten blir väldigt torr och efter värmebehandlingen gnuggar vi igenom all sättlök då den torra blasten lätt faller av och vi har blastfria sättlökar kvar. Samtidigt kollar vi igenom löken så att det inte finns med någon dålig lök.

Vi skiljer sättlöken från blastböset genom att använda vinden, på samma sätt som man kan rensa spannmål. Lökarna faller ner och böset blåser bort.

Om vi har haft stor variation på lökarna har vi också storlekssorterat genom att sålla dem. Vi har inga riktiga såll i rätt maskstorlek så man tager vad man haver. Vi använder ett par lådor med hål i botten i olika storlekar. På så sätt får vi tre fraktioner. En del med små lökar med en genomsnittsvikt på 1 gram, en mellanstorlek på knappt 3 gram och en större storlek på ca 6 gram. Alla fungerar att använda som sättlök, men de större har större tendens att gå i blom. De större kan vi därför välja att använda för att odla färsk lök som ska skördas tidigare. Den större sättlöken kommer också igång lite snabbare efter plantering än de mindre sättlökarna.

Sedan är det bara att använda sättlöken som vanlig köpt sättlök.

Hur mycket behövs?

Vi räknar med en skörd på drygt 250 gram sättlök per meter rad, vilket är drygt 100 sättlökar. Det räcker i sin tur till drygt 7 meter lökodling vilket ger ungefär 10 kg lök. För att få ihop tillräckligt med sättlök för att odla all lök man behöver som självhushållare, kommer man alltså långt på ett par kvadratmeters sättlöksodling. Det betyder att det inte är någon stor ekonomisk vinst i att odla egen sättlök, jämfört med att köpa in för ungefär 60 kr/kg som vi annars gör. Men det struntar vi i och odlar en del av vår egen sättlök ändå. Det är ganska enkelt, vi kan använda vårt egenodlade frö och det känns väldigt bra.

Odla även ditt eget lökfrö

Vill man gå ett steg längre kan man även odla sitt eget lökfrö. Det är en lite känsligare gröda att odla frö av och bör odlas i växthus.

Spara några fina lökar från året innan. Vill du undvika inavel och bevara en genetisk bredd bör du ha många lökar. Ska du bara odla frö till dig själv så kan det räcka med 10–20 stycken. Det kommer att ge dig mycket frö. Tänk på att bara odla en sorts lök i taget eftersom de korspollineras med varandra. Kolla också din vanliga lökodling så att ingen lök där sticker iväg i blom.

Plantera ut lökarna i växthus i april, så att du kommer igång så tidigt som möjligt. Du kan sätta dem med 40–50 cm mellan raderna och ca 15 cm mellan lökarna i raden, så 1–2 kvadratmeter räcker långt, men tänk på att plantorna kommer att bli höga och behöver något slags stöd. Låt dem sedan växa hela sommaren. Vattna vid behov och håll efter ogräset. De blommar vackert och drar till sig många steklar och fjärilar.

Det är viktigt att skörda vid rätt tillfälle. Fröna måste vara mogna, men om de får stå kvar för länge så kommer mycket frö att drösa ner från fröställningen. När blommorna öppnar sig så att man ser de svarta fröna inuti blomman är det dags att skörda. Skörda hela blomställningarna och torka dem. Sedan får du tröska genom att gnugga ut fröna. Lökfrön är ömtåliga så var försiktig vid tröskningen så att du inte skadar fröna. Sedan behöver du rensa bort böset, t ex genom att sålla och även blåsa (eller rensa i vinden). Lökfrön håller inte särskilt länge, så även om du får mycket frö, så får du glädjen av att behöva odla nya igen ganska snart.

Efter värmebehandlingen är det lätt att rensa bort den gamla blasten genom att gnugga de torra lökarna.

Blastböset skiljer vi lätt från lökarna med hjälp av vinden.

JONAS RINGQVIST försörjer sig på att odla grönsaker till försäljning tillsammans med sin fru Sanna på Bossgården, som är ett litet småbruk där de även har får och fjäderfä. Han har odlat till självhushåll i 30 år och gillar att experimentera för att lära nytt och hitta bättre odlingsmetoder. Jonas har även skrivit odlingsböcker om att odla till försäljning och håller föreläsningar och kurser om odling.

åter.se/ 225-18 #grönsaker jonas-ringqvist